

Weelderige gewaden in Catharijneconvent

(door Frank Flippo) - Engeltjes in het goud, dik zilverborduurssel op zwaar fluweel en rijkversierde kussens en gewaden. Wie van dit soort dingen houdt, moet deze zomer naar het Catharijneconvent. Daar is tot en met 16 september de tentoonstelling 'Barokke Rijkdom': kerkgewaden uit de Gouden eeuw.

Het Catharijneconvent laat in deze tentoonstelling vooral gewaden uit Noord- en Zuidholland uit de zeventiende eeuw zien, een periode waarin Nederlandse katholieken alleen in verborgen kerkjes hun geloof moch-

ten belijden. In die verborgenheid bloeide de 'Roomse' weelde, zoals we hier kunnen zien. "Borduurssels die van goud en zilver kraken, en diamant en purper en scharlaken" dichtte Joost van den Vondel over deze gewa-

den. "Het gebeurt maar zelden dat Museum Catharijneconvent een in de depots bewaard deel van de textielcollectie naar buiten brengt", aldus museumconservator mevrouw Stam.

Gewone burgerkleding

Maar deze 'barokke rijkdom' is de moeite waard. De katholieke kerkgewaden ontstonden uit de gewone burgerkleding van de Romeinen in de vierde en vijfde eeuw. Wat nu plechtstatige, ouderwetse gewaden lijken, was toen van alledag. Met dit verschil dat de stoffen veel goedkoper waren en ze ook zeker niet waren opgesierd met gouddraad en voorstellingen uit bijbellegendes. Maar ook in de kerk is de overgang van katoen naar zijde, en van wol naar fluweel en brokaat, een ontwikkeling van vele eeuwen. Het Romeinse rijk was toen allang verdwenen en bijna alleen in de katholieke eredienst werd dit type kleding nog gedragen. Hoe ingewikkeld en omslachtig deze kleding lijkt, alles had en heeft een functie. Vroeger vaak een praktische, later meer een symbolische. Zo was de kazuifel, het rijk versierde erekleed van de priester dat hij over zijn tuniek heen draagt, oorspronkelijk een soort poncho. Een kledingstuk zonder mouwen met een gat in het midden voor het hoofd, een reismantel die de Romeinse soldaten beschermde tegen het barre weer onderweg.

Klopjes

De zeventiende-eeuwse gewaden werden meestal vervaardigd door klopjes. Klopjes waren ongehuwde, celibataire vrouwen die in de buurt van de schuilkerk woonden en op allerlei manieren de katholieke kerk ondersteunden. De vaak prachtige borduurwerken bleven, naar middeleeuws voorbeeld, anoniem. Voor de klopjes was alles ter ere van God en de beloning kon wachten tot in de hemel. Zij leefden een streng leven van bidden en werken.

Levensecht

Dat dit geen middeleeuwse borduurssels zijn, zie je aan de meer levensechte manier waarop de figuren getekend zijn. Er zit meer dieptewerking in en de omlijsting van de afbeelding is niet meer per se kerkelijk; je ziet ook weleens klassiek aandoende zuilen of bloemenborders en tuinheden en dergelijke. Verder zie je steeds minder *lazuur*: fijn geweven goud- of zilverdraad dat het hele borduurwerk doet glanzen. In plaats daarvan zie je bijvoorbeeld meer details in gezichten en kleding. Dit soort dingen demonstreert dat dit uit de zeventiende eeuw komt.

Schuilkerk

Het is aardig om je een viering in een schuilkerk voor te stellen. Vaak hing er ook nog belletjes aan de gewaden en glinsterde alles dat het een aard had. Deze weelde was mogelijk dankzij de steun van vaak nog katho-

lieke gegoede burgerij. Op het plateland had je na de Beeldenstorm alleen nog rondtrekkende priesters met eenvoudige gewaden en een draagbaar altaar, dat in boerenschuren en huizen werd opgesteld. Naarmate in Nederland het calvinistisch bewind steviger in het zadel kwam en zekerder werd van haar voortbestaan, versoepelde haar houding enigszins en veranderde de toon van verontwaardigd en beschuldigend in verzuchtend en klagend. De schuilkkerken gedijden en een Ierse bisschop die hier in 1671 rondreisde, verbaasde zich over de welstand en bloei ervan.

Een glimp ervan is te aanschouwen in dit Utrechtse museum van kerkelijke kunst. Tot en met 16 september. Museum Catharijneconvent, Lange Nieuwstraat 38, telefoon 2317296. Toegang f 13,- voor het hele museum, inclusief 'Barokke Rijkdom'.

